

Školák v náhradnej rodine

Elena Sládková

Návrat o. z., Šancová 42, 811 05 Bratislava

Školák v náhradnej rodine

Vydanie: prvé

Vydal: Návrat, občianske združenie v roku 2005

v spolupráci s Metodicko-pedagogickým centrom,
Tomášikova 4, Bratislava

Autor: **PhDr. Elena Sládeková**

Jazyková korektúra: Zuzana Mojžišová

Ilustrácie a citáty: Kniha Ema hľadá mamu, Návrat 2004

Grafický design: JIM 78, s. r. o., www.jim78.sk

Tlač: Advent – Orion, Vrútky

ISBN: 80-969446-2-2

Školák

v náhradnej rodine

Príručka pre učiteľov základných škôl

(o deťoch osvojených, v pestúnskej starostlivosti, v profesionálnej výchove)

Elena Sládeková

Návrat o. z., Šancová 42, 811 05 Bratislava

- *Ty si kerá?*
- *Ja som tvoja mama.*
- *Ty sa o nás staráš?*
- *Áno*
- *A kto príde na nočnú?*
- *Ja tu budem na nočnú.*
- *Nie, ty nemôžeš.*
- *Prečo, nepáčim sa ti?*
- *Páčiš, ale musíš si oddýchnuť.
Na nočnú príde druhá.*

Prvý deň v rodine
z publikácie
Ema hľadá mamu,
Návrat 2004

Úvod

Poznámka:
Zákon o rodine
používa termín
osvojenie, obsah
ktorého je totožný
s pojmom adopcia.

Prijatie dieťaťa do náhradnej rodiny je závažná udalosť nielen pre rodinu, ktorá dieťa prijíma, ale aj pre jej okolie – širšiu rodinu, susedov, kamarátov a školu, do ktorej dieťa začne chodiť.

Pre učiteľa, aj keď má bohaté pedagogické skúsenosti, môže byť stretnutie s takýmto dieťaťom novou skúsenosťou, nemusel sa počas svojej praxe stretnúť s dieťaťom, ktoré prežilo svoj doterajší život mimo rodiny, alebo žilo v rodine nefunkčnej.

Niektoré deti, ktoré boli v útlom veku osvojené, sa veľmi nelíšia od ostatných detí. Môžu byť v triede nenápadné, dokonca učiteľ nemusí o osvojení ani vedieť.

Odlíšná je situácia starších detí, ktoré prežili prvé roky svojho života v prostredí, ktoré pre ne nebolo bezpečné, nerozvíjalo ich, alebo im dokonca ubližovalo.

V našej kultúre stále pretrvávajú rôzne mýty o osvojených deťoch. Príbehy rodín, keď vzťah medzi náhradnými rodičmi a dieťaťom nevyšiel (dieťa sa „nevydarilo“), sú nápadnejšie ako tie, kde rodina s osvojeným dieťaťom funguje bezproblémovo. Náhradní rodičia často počujú vyjadrenia typu: „Dáte mu všetko a nakoniec vás okradne,“ alebo: „Krv sa nezaprie, v pätnástich odíde k svojim, bude ako jej matka, otec.“

V niektorých krajinách detské domovy neexistujú a náhradné rodičovstvo sa prijíma ako úplne prirodzená a samozrejímavá vec, nepozastávajú sa nad tým a aj v odborných kruhoch sa venuje téme výchovy detí v náhradnej rodine oveľa viac pozornosti.

Rodina, ktorá prijme dieťa v predškolskom alebo v školskom veku, bude s najväčšou pravdepodobnosťou konfrontovaná s množstvom problémov, ktoré sa viažu na život v novej rodine, ale aj na fungovanie dieťaťa v škole.

V čom sa líšia prijaté deti od detí, ktoré vyrastajú vo svojej biologickej rodine?

Deti, ktoré prežili určitú časť svojho života mimo rodinu, majú **spravidla problémy v medziludských vzťahoch**.

Prečo je to tak?

Odpoveď na túto otázku môžeme nájsť v teórii **o pripútaní rodiča a dieťaťa**.

Prvý, základný a najdôležitejší vzťah v živote každého človeka je vzťah k matke, alebo k inej materskej osobe, ktorá sa o dieťa stará. Od toho, aký kvalitný a pevný je tento vzťah, závisí kvalita a pevnosť všetkých ostatných vzťahov v živote človeka.

Vytvorenie vzťahu medzi matkou a dieťaťom je vec inštinktívna, samozrejmä a prirodzená, ak sa dieťa narodí očakávané, do milujúcej rodiny, ktorá ho s láskou prijme. Ale všade tam, kde príde k odlúčeniu, strate, bolesti, môže sa proces pripútania vážne narušiť, alebo sa vôbec neudeje.

Malé dieťa, ktoré nedostane v prvých dvoch rokoch svojho života šancu vy-

tvoriť si pevný emočný vzťah s dospelou osobou máva, spravidla problém s vytváraním si vzťahov v neskoršom živote... (s rovesníkmi, priateľmi, životným partnerom)

Pripútanie dieťaťa k materskej osobe naučí dieťa dôverovať ľuďom, cítiť sa bezpečne, a to ho posúva ďalej k objavovaniu sveta, učeniu, postupnému osamostatňovaniu.

Dieťa, ktoré žilo od narodenia v inštitúcii, malo len minimálnu šancu vytvoriť si vzťah s dospelou osobou.

Ak sa do ústavnej starostlivosti dostalo v staršom veku, pravdepodobne už malo vytvorené vzťahy, dokonca mohli byť dobré a pevné, ale stratou rodiny boli prerušené.

Dá sa povedať, že takmer u každého dieťaťa, ktoré prešlo inštitucionálnou starostlivosťou, sa objaví niektorá z porúch pripútania.

Ako sa prejavuje dieťa s poruchou pripútania?

Deti s poruchou pripútania často používajú pri adaptácii na rôzne životné situácie mnohé obranné mechanizmy.

Patria sem:

- **Vyhýbanie sa očnému kontaktu**
- **Prejavy náklonnosti k cudzím osobám bez rozdielu**
- **Deštruktivnosť voči sebe samému, voči druhým deťom, voči veciam**
- **Drobné krádeže**
- **Prílišná impulzivnosť**
- **Problémy s prijímaním potravy (prejedanie sa)**
- **Zlé vzťahy s rovesníkmi**
- **Neprestajné rozprávanie**
- **Strach bez zjavnej príčiny**
- **Nesústredenosť**
- **Predvádzanie sa pred inými deťmi...**

S poruchou pripútania a jej rôznymi prejavmi sa môžeme stretnúť aj u detí, ktoré vyrastajú vo svojej biologickej rodine. Porucha pripútania nie je „výsadou“ detí vyrastajúcich bez rodiny.

Napríklad dlhodobá hospitalizácia dieťaťa v útlom veku bez matky, príliš skoré umiestnenie dieťaťa do jasí, alebo do opatrovania osobe, ktorá nemá k dieťaťu pozitívny emočný vzťah, ale aj citový chlad rodičov, ktorí inak poskytujú dieťaťu dobré materiálne zabezpečenie, môže spôsobiť deťom podobné problémy.

Poruchy pripútania sú liečiteľné. Čím skôr sa dieťa dostane do prostredia, ktoré ho emočne nasýti, poskytne mu bezpečie, istotu, stabilitu, tým je nádej na ich zmiernenie a odstránenie väčšia. Odstránenie niektorých porúch trvá niekoľko týždňov, iné môžu pretrvať aj niekoľko rokov. Niektoré rany na duši si dieťa nesie celý život.

„Stále som zlý!
Čo mám srdce z kameňa?“

Patrik, 6 rokov

„Keď som bol doma, bol som dobrý.
Teraz, keď mama zomrela,
tu v domove som sa zhoršil.“

Janko, 7 rokov

Ak učiteľ spozoruje u dieťaťa niektorý zo symptómov poruchy pripútania, mal by sa v spolupráci s rodičom dohodnúť na postupe, ako pomôcť dieťaťu. Pravdepodobne bude potrebné poradiť sa s odborníkom, ktorý má skúsenosti s liečbou emočných problémov detí.

Tieto poruchy sa spravidla neliečia liekmi. Zvládnuť sa dajú len pochopením problému dieťaťa, láskavým a trpezlivým zaobchádzaním s ním a poskytnutím podpory.

Čas v takomto prípade hrá dôležitú úlohu. Dieťa potrebuje dostatok času na to, aby sa zžilo so svojou novou rodinou, aby pochopilo, že rodina to s ním myslí vážne, že je v bezpečí a že získalo domov, nielen ďalšiu prestupnú stanicu na svojej životnej ceste. Tento proces adaptácie dieťaťa na rodinu môže byť veľmi ťažký a bolestný ako pre náhradných rodičov, tak aj pre dieťa. Je to obdobie, v ktorom dieťa skúša svoje hranice, skúša, či ho skutočne majú náhradní rodičia radi, často zachádza do krajností, aby si overilo, či ho nevrátia do domova. Dieťa často hovorí „nenávidím vás“ – len preto, aby počulo z druhej strany „my ťa aj tak máme radi“.

Dĺžka procesu adaptácie dieťaťa na novú rodinu je závislá od dĺžky pobytu dieťaťa v inštitúcii a je tiež závislá na tom, aké väzby malo dieťa vo svojej biologickej rodine. Môže trvať aj niekoľko rokov.

„*Keď som si ich zobrala,
bolo to veľmi ťažké...
Často som v noci plakala,
aby ma deti nevideli.
Plakala som aj pred nimi.
Potom sme plakali aj spolu.
Potom sme si povedali, že to vydržíme.*“

Mama – pestúnka dvoch chlapcov

Ako môže pomôcť učiteľ dieťaťu s poruchou pripútania

- Každý deň dajte dieťaťu najavo, že ho vnímate, **všímajte si ho** hlavne vtedy, keď urobí niečo dobré, alebo sa pekne správa.
- Doprajte mu pocit, že počas pobytu v škole ste vy tá **osoba, na ktorú sa môže vždy spoľahnúť**.
- Ak má dieťa tendenciu „lepiť sa“ na dospelých, alebo na ostatné deti, jemne a taktne mu vysvetlite, že takéto správanie je vhodné v rodine, že sa môže objímať doma s mamou, otcom, súrodencami, ale v škole sa to nerobí. **Buďte trpezliví, chce to čas kým, dieťa začne rozlišovať ľudí „svojich“ od „cudzích“**.
- Vyjadrujte jasne svoje očakávania od dieťaťa, stanovte mu **jasné pravidlá a hranice**, ktoré mu dávajú pocit bezpečia.
- V kritických situáciách **pomôžte vyjadriť dieťaťu, čo cíti**. Používajte výroky typu: „Keby sa mne stalo niečo také ako tebe, tiež by som bola veľmi smutná,“ alebo: „Aj ja by som bola veľmi nahnevaná, keby mi ľudia nerozumeli. Môžeme si to vysvetliť?“
- Ak ste veľmi vyčerpaní z problémového dieťaťa a zdá sa vám, že nevíete ako ďalej, **požiadajte o pomoc** odborníkov vo vašom regióne, prípadne sa obráťte na niektoré z Centier Návratu.

Najzávažnejší problém pre učiteľa predstavuje dieťa, ktoré je nedisciplinované, nerešpektuje autoritu dospelého, alebo sa chová agresívne.

Čo potrebuje od učiteľa nedisciplinované dieťa z náhradnej rodiny?

- Doprajte dieťaťu z DD, aby si urobilo **poriadok v chaose podnetov**. Jeho život až teraz začína nadobúdať zmysel.
- **Vyhýbajte sa** v maximálnej miere **konfrontačným situáciám** a účelne ich tlmite, ak už nastali.
- Snažte sa, aby sa všetky deti cítili v triede bezpečne. **Dieťa sa začína učiť sebakontrole, ak sa cíti v bezpečí**
- **Tresty za neposednosť sú neúčinné**. Rovnako ako trest nezlepší funkciu ktoréhokoľvek ľudského orgánu, tak nezlepší ani funkciu nervového systému.
- **Spôsob riešenia problémov dieťa preberá aj od učiteľa**.
- Stresová situácia v triede spúšťa pocit ohrozenia sebaúcty (platí to rovnako pre žiaka ako aj pre učiteľa), dieťa v stresovej situácii môže reagovať skratovo. **Eliminujte stresové situácie s nadhľadom a humorom**.

Nedostatok rešpektu voči dospelým osobám zo strany dieťaťa

Dieťa prichádzajúce do náhradnej rodiny má obvykle vytvorený zvláštny vzťah k dospelým ľuďom. Kľúčovým slovom k pochopeniu tohto vzťahu je nedôvera.

Ak biologická matka dieťa odmietne, dieťa si môže toto odmietnutie niesť v rôznych podobách celý život. Dúfa vo vytvorenie blízkeho vzťahu s ľuďmi zo svojho najbližšieho okolia a ak sa tak nestane, vníma to ako odmietnutie.

Okrem pocitu, že nie je dosť dobré a hodné lásky, získava aj pocit, že **dospelí sú tí, ktorí ho neustále zraňujú a nedá sa im veriť.**

S takýmto postojom k dospelým spravidla prichádza dieťa do náhradnej rodiny a tento vzťah k dospelým si nesie aj do vzťahu s učiteľom. Učiteľ je po náhradných rodičoch najdôležitejší človek v živote dieťaťa, ktorý im môže pomôcť vybudovať u dieťaťa presvedčenie, že sú na svete aj dospelí, ktorým sa dá veriť, na ktorých sa môže spoľahnúť. Toto presvedčenie sa dá vybudovať len činmi. Slovám dieťa spravidla už neverí.

Dieťa by malo mať pocit, že učiteľ stojí na jeho strane. Ak učiteľ neverí, že dieťa je v podstate dobré, aj keď robí chyby, pravdepodobne nebude úspešný.

Ak učiteľ rešpektuje potreby dieťaťa, dieťa si buduje rešpekt k učiteľovi.

Detské domovy (rovnako ako aj väčšina škôl) sú prefeminizované. Do rodín spravidla prichádzajú deti, ktoré vo svojom živote vôbec nedostali možnosť vytvoriť si bližší vzťah s mužom. Tento deficit sa môže prejaviť buď v ignorácii prípadne strachu z muža – učiteľa, alebo môže mať opačný efekt: dieťa sa za každú cenu snaží na seba upozorniť, zaujať.

„Mám teraz tetu mamu,
tetu ocka a tetu babku.“

Výrok 5 ročného dieťaťa po týždňovom pobyte v rodine

Prejavy agresivity

Dôvodov, prečo je dieťa agresívne, je asi také veľké množstvo, aké je množstvo osudov detí, ktoré sa ocitli v náhradnej rodine. Nájst ten správny dôvod konkrétneho dieťaťa si vyžaduje tesnú spoluprácu učiteľa s náhradným rodičom, prípadne aj iným odborníkom (psychológom, liečebným pedagógom). Ak si náhradný rodič a učiteľ vzájomne dôverujú a spoločne preberú predchádzajúci život dieťaťa, obvykle nájdu ten pravý dôvod prečo, dieťa ohrozuje svoje okolie, prípadne aj seba samé.

Časté dôvody agresivity u detí sú:

- **Strach** z ľudí, z rovesníkov (útočím, aby na mňa nezaútočili). Netýka sa to len strachu z fyzického napadnutia, ale aj

strachu z verbálneho útoku, z otázky, na ktorú dieťa nevie, nechce, alebo nemôže odpovedať.

- **Hnev.** Na svojich rodičov, na život, na celý svet, pretože sa necíti dobre. Musí sa vysporiadať sa s podmienkami požiadavkami, ktoré sú neúmerné jeho silám a schopnostiam.
- **Nízke sebavedomie** (aj keď sa dieťa paradoxne javí ako veľmi smelé). Len dieťa, ktoré si verí a cíti podporu okolia, je schopné komunikovať s druhými otvorene a bez strachu.
- **Obrana** proti vlastnej bezcennosti a nehodnosti byť milovaný.
- **Dieťa bolo v minulosti terčom agresívneho správania.**

Zaostávanie v učení

Je nesporné, že emocionálna klíma rodiny má vplyv aj na školské výkony detí. Pokiaľ rodičia prežívajú s deťmi ich školské úspechy a neúspechy, pomáhajú im prekonávať ťažkosti a zaujímajú sa o ich prácu, potom sa deti rozvíjajú lepšie.

Deti, ktoré prídu do náhradnej rodiny z detského domova, majú častejšie ako iné deti rôzne poruchy učenia.

Dieťa, ktoré žilo v dysfunkčnej rodine, alebo bolo dlhodobo v detskom domove, nebolo permanentne vedené a podporované dospelou osobou, **môže pôsobiť dojmom dieťaťa so zníženými rozumovými schopnosťami**, napriek tomu, že jeho intelektové schopnosti sú v norme. Často ide len o veľké medzery vo vedomostiach spôsobené tým, že nemalo možnosť individuálnej starostlivosti v príprave na vyučovanie. Tiež sociálne zručnosti bývajú u týchto detí značne znížené.

Len málo detí, žijúcich v inštitúcii, naplno využije svoju kapacitu učiť sa.

Príchodom do rodiny sa spravidla školský prospech detí zlepší. Má motiváciu k učeniu, teší sa z pochvaly, získava sebavedomie.

Ak dieťa prechádza do náhradnej rodiny z detského domova so zlým prospechom, bolo by vhodné **zvážiť opakovanie ročníka**. Počas prvého roka v novom prostredí sa bude musieť vyrovnávať s množstvom nových situácií. Musí si zvyknúť na nových rodičov, súrodencov, vydobyt' si určité postavenie v rodine, prispôbiť sa životu v inom meste, alebo dedine, kde sú preňho všetci ľudia cudzí, zvyknúť si na novú školu, učiteľov, nájst si nových kamarátov, vyrovnáť sa so stratou ľudí, ktorí mu boli v predchádzajúcom prostredí blízki.

Za takejto situácie dieťaťu nezostáva veľa energie na to, aby podávalo v škole

dobré výkony. Opakovanie ročníka v takomto prípade dieťaťu pomôže **prekonať kritické obdobie** a umožní aj náhradným rodičom venovať sa viac liečeniu jeho emočných zranení bez každodenného tlaku na zlepšenie výkonu dieťaťa. Schopnosť prijímať nové informácie a rozvíjať sa je závislá na celkovej pohode a emočnom naplnení dieťaťa.

Počas adaptačnej fázy dieťaťa na novú rodinu by učiteľ a náhradný rodič mali veľmi úzko spolupracovať a zhodnúť sa napríklad aj v tom, že:

Vytvorenie dôverného vzťahu s novou rodinou je pre dieťa dôležitejšie ako dobré známky.

Dieťa v náhradnej rodine a puberta

V čase dospievania prichádza k pretváraní našich vzťahov k najbližším ľuďom. Predovšetkým k rodičom. Dieťa až bolestne vníma ich nedostatky a chyby, v rodinách prebiehajú niekedy dramatické strety rodičov a dospievajúcich detí, presadzujúcich si svoje práva.

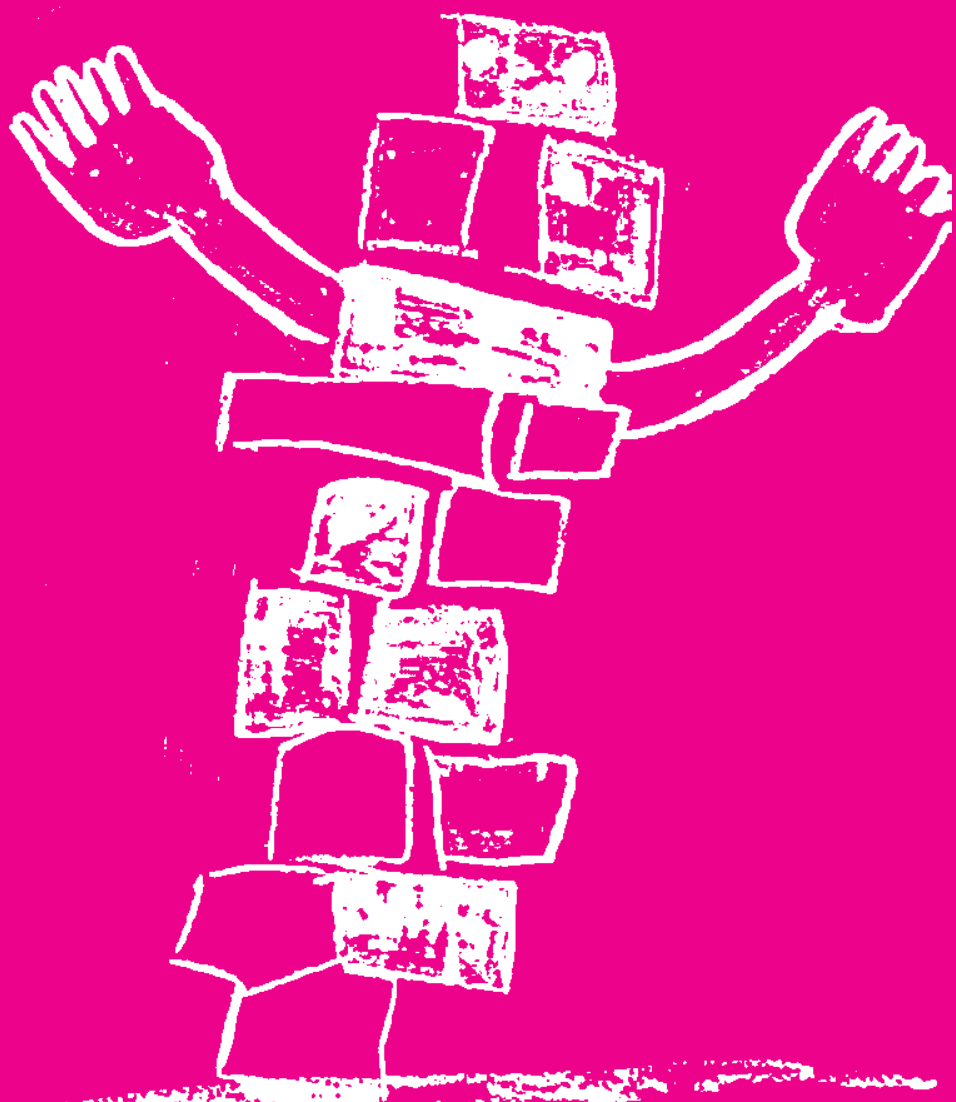
Pre náhradnú rodinu je dospievanie detí dvojnásobne ťažké obdobie. Náhradný rodič často počuje výroky ako: „Vrátim sa späť do detského domova, nenechám sa obmedzovať!“ „Nič mi nedovolíte, všetci moji spolužiaci môžu byť vonku oveľa dlhšie ako ja!“ „Keby som bol vaše vlastné dieťa, určite by ste mi kupovali lepšie oblečenie ako mi kupujete!“

Túžba po slobode, nechť k zodpovednosti, chýbajúca rozvaha a trpezlivosť, ale aj túžba poznať, kto naozaj som, vidieť svojich biologických rodičov, môže spôsobiť ťažké chvíle náhradným rodičom, učiteľom a samozrejme predovšetkým mladému človeku v náhradnej rodine, ktoré môžu v krajnom prípade skončiť aj ich vzájomným rozchodom.

Dospievajúci mladý človek si v takýchto situáciách často hľadá spojencov pre svoj zámer a vykreslením preňho „neúnosnej“ situácie v náhradnej rodine môže svoje okolie zmiasť.

Učiteľ býva jedným z prvých ľudí, ktorí môžu zaznamenať zmenu v správaní dieťaťa, prípadné zlyhávanie pri výkonoch a iné nápadné zmeny na dieťati a mal by sa pokúsiť o nich hovoriť najprv s ním a neskôr aj s náhradným rodičom.

Spojenectvo náhradného rodiča a učiteľa, vzájomná dôvera a schopnosť učiteľa pomôcť pedagogickou radou, prípadne odporúčaním na odborníka, ktorý sa problematike venuje, v takýchto prípadoch môže zachrániť krehký vzťah dieťaťa a náhradnej rodiny. Pán profesor Zdeněk Matějček po celoživotnej práci s rodinami a deťmi z detských domovov povedal v jednom zo svojich posledných odkazov pre rodičov: „**Je dôležitejšie dobre sa zaľúbiť, ako zmaturovať!**“

Čo by mal vedieť učiteľ o náhradnom rodičovstve?

Ak je **dieťa osvojené**, osvojiteľ preberá všetky práva a povinnosti biologického rodiča. Dieťa má v rodnom liste zapísané mená adoptívnych rodičov.

Osvojené dieťa by malo vedieť, že je osvojené. Niektorí adoptívni rodičia však môžu mať na vec iný názor, alebo ešte nenašli odvahu s dieťaťom o tom hovoriť. Ak učiteľ o osvojení vie, mal by pri nástupe dieťaťa do jeho triedy rozprávať na túto tému s rodičmi. Mohlo by sa stať, že sa dieťa bude zaskočené napríklad témou slohovej práce o rodine, alebo sa začne neprimerane správať pri rozprávaní iných detí na tému života v rodine, narodenia a pod. Učiteľ by mal vedieť, ako dieťa svoje osvojenie vníma.

Deti v **pestúnskej starostlivosti** môžu mať odlišné priezvisko ako pestúnski rodičia, spravidla prichádzajú do rodiny vo vyššom veku a zmenu vo svojom živote si pamätajú.

Aj pestúnska rodina však môže požiadať o zmenu priezviska dieťaťa.

Pestúni sú povinní umožniť dieťaťu styk s biologickou rodinou, avšak tieto kontakty majú pevné pravidlá, dohodnuté náhradným rodičom s biologickým rodičom a sociálnym kurátorom dieťaťa. Z kontaktov sú vylúčení biologickí rodičia, ktorí akýmkoľvek spôsobom dieťaťu ubližovali, alebo sa v tejto veci vedie úradné vyšetrovanie. Triedny učiteľ by mal byť náhradným rodičom informovaný o tom, kto bude dieťa vyzdvihovať zo školy, prípadne o ľuďoch, ktorí sa vyskytnú v jeho blízkosti.

Dieťa v **profesionálnej náhradnej rodine** je naďalej chovancom detského domova. Profesionálny rodič je zamestnancom detského domova s tým, že dieťa vychováva vo svojej rodine. O veciach väčšieho významu (pas pre dieťa, operácia, cesta do zahraničia a pod.) rozhoduje riaditeľ detského domova. Profesionálny rodič teda v rozhodovaní o niektorých veciach nemôže byť taký pružný, ako iní rodičia.

Čo najviac zraňuje dieťa, ktoré nežije vo svojej biologickej rodine?

„Tvoji rodičia ťa nechceli!“

„Tvoji rodičia sú zlí!“

„Tvoja mama nie je tvoja mama!“

Takéto a podobné výroky dieťa počuje zo strany svojich spolužiakov a kamarátov častejšie, než si my dospelí myslíme.

Deti v mladšom školskom veku vo svojej bezprostrednosti občas dokážu povedať veci, ktoré môžu ich kamaráta traumatizovať na dlhý čas. Dotknuté dieťa sa stiahne do seba, prestane komunikovať, alebo naopak stane sa nekontrolovateľ-

ne agresívne. Dostať sa na koreň problému môže byť pre náhradného rodiča ako aj pre učiteľa veľmi ťažká úloha.

Nie je najšťastnejšie, ak sa takéto výroky detí riešia pred celou triedou, v časovom strese, alebo keď je učiteľ nahnevaný alebo príliš vyčerpaný.

Pokojný rozhovor s dieťaťom a vyjadrenie podpory preňho a pre náhradnú rodinu môžu byť účinné.

Ak učiteľ zachytí takéto netaktné vyjadrenie od spolužiaka voči osvojenému dieťaťu, je dobré, ak o tom čo najskôr in-

formuje aj náhradného rodiča. Môže tak pomôcť náhradnej rodine v pochopení zmeny správania dieťaťa alebo predísť ťažkostiam, ktoré môže takéto vyjadrenie vyvolať.

Občasné „nevysvetliteľné“ správanie dieťaťa má spravidla príčinu v aktuálnom emočnom zranení v minulosti dieťaťa, ktorá nám je neznáma, v náhlejšom spomienke na traumatickú udalosť.

Učiteľ by mal mať vždy na pamäti, že dieťa, ktoré žije v náhradnej rodine, často prežilo počas svojho krátkeho života to, čo niektorí dospelí nezažili za celý život. Vytvorenie bližšieho osobného vzťahu učiteľa s dieťaťom a náhradnou rodinou môže obom stranám uľahčiť komunikáciu a uvoľniť napätie, prípadne nechť dieťaťa chodiť do školy.

Návrh triednickej hodiny

Učiteľ môže pomôcť dieťaťu, ktoré príde do už zohraného kolektívu triedy, napríklad tak, že jednu triednickej hodiny venuje zblíženiu detí. Ponúkame vám príklad jednej takejto hodiny.

Návrh triednickej hodiny:

1. Deti sedia v kruhu na koberci alebo na stoličkách. Inštrukcia: Dieťa, ktoré hru začína, sa otočí k spolužiakovi, ktorý sedí po jeho pravej strane, a povie mu, čo sa mu na ňom páči. Dieťa, ktoré už dostalo vyjadrenie od spolužiaka, sa tiež otočí k ďalšiemu po pravej strane a urobí to isté. Takto sa navzájom ohodnotia pozitívne všetky deti. Vyjadrenia by mali povedať deti nahlas, tak, aby to všetci počuli, každé dieťa by malo byť oslovené krstným menom. „Janko, páči sa mi na tebe, že sa vždy milo usmievaš.“ Učiteľ nesmie dopustiť, aby deti začali hovoriť, čo sa im nepáči. Hra by mala podporiť deti v sebavedomí, vy-

volať len príjemné pocity a zblížiť deti. Hra sa končí, keď je pozitívne ocenené každé dieťa. Učiteľ sa hry nezúčastňuje, len ju koordinuje.

2. Učiteľ dá do nádoby lístky s menami všetkých detí z triedy. Každé dieťa si potom z nádoby vyberie jeden lístok s menom spolužiaka, pre ktorého potom nakreslí na papier „darček“. Nakreslí to, čo si myslí, že by jeho spolužiaka najviac potešilo. Keď majú všetky deti obrázky hotové, venujú ich spolužiakovi, ktorého meno bolo na jeho lístku.

3. Hra na zrkadlo. Deti vytvoria dvojice. Postavia sa oproti sebe. Prvé dieťa robí rôzne grimasy: úsmev, smutný výraz, vycerené zuby, pohyby rukami, nohami, druhé dieťa opakuje presne (ako v zrkadle) jeho pohyby. Potom si vymenia úlohy.

Ako začať?

Ak zistíte, že dieťa vo vašej triede je vychovávané v náhradnej rodine a rodina vám to zatiaľ neavizovala, požiadajte oboch náhradných rodičov o stretnutie. Ubezpečte ich, že informácie, ktoré sa od nich dozviete, vnímate ako prísne dôverné a budú slúžiť len k tomu, aby ste nechtiac dieťaťu neublížili a aby ste lepšie mohli prejavom dieťaťa rozumieť. Zistite, ako dieťa vníma svoje osvojenie, kedy prišlo do rodiny, či niečo o svojej biologickej rodine vie, prípadne, či sa rodina oň zaujíma a ako sa to bude týkať školy. Učiteľ by mal vedieť aj to, ako v minulosti zaobchádzali s dieťaťom, či má nejakú zlú skúsenosť s dospelými (bolo týrané, zneužívané, bojí sa dotykov, má problémy s vyzlečením sa na hodine telesnej výchovy, má na tele nepríjemnú jazvu, bojí sa určitého typu ľudí), mal by vedieť aj to, aký má vzťah dieťa k učiteľom, či z predchádzajúcej školy nemá skúsenosť, ktorá ho veľmi negatívne ovplyvnila, prípadne bolo veľmi naviazané na pani učiteľku a inú nie je ochotné rešpektovať a pod.

Porozprávajte sa s dieťaťom osamote predtým, než prvý krát vojde do triedy. Ubezpečte ho, že mu tu nehrozí nič zlé a že sa na vás môže kedykoľvek obrátiť, ak bude mať nejaký problém.

Želáme vám veľa radosti z tvorivej práce s dieťaťom!

Vaše skúsenosti, rady, nápady radi uverejníme v časopise Nebyť sám, ktorý vydáva Asociácia náhradných rodín, alebo v Spravodaji Návratu.

Konzultácie pre učiteľov poskytneme na telefónnych číslach:

- **Centrum Návrat B. Bystrica**

0907 518 180

Mgr. D. Žilincíková

- **Centrum Návrat Bratislava**

02/524 99 276

PhDr. E. Sládeková,

Infolinka nielen o adopcii

0907 808 080

- **Centrum Návrat Prešov**

051/771 16 79

Mgr. K. Kopecká

- **Centrum Návrat Žilina**

0907 706 523

Mgr. D. Priehradná

- *Náhradné rodičovstvo je u nás zatiaľ obostreté rôznymi mýtmi.*
- *Čo znamená pre dieťa možnosť bezpečného pripútania k dospeljej osobe?*
- *Rola učiteľa v živote osvojeného dieťaťa.*
- *Najčastejšie problémy detí v náhradných rodinách.*
- *Ako pracovať s triedou, do ktorej prichádza dieťa z detského domova?*

ISBN: 80-969446-2-2

Centrum Návrat Bratislava

Šancová 42, 811 05 Bratislava 1
tel.: 02/5244 4361, tel./fax: 02/5249 9276
navrat@changenet.sk, www.navrat.sk

Centrum Návrat Prešov

Bayerova 8, 080 01 Prešov
tel./fax: 051/7711 679, navrat@nexta.sk

Poradenské miesto Centra Návrat v Prešove

Hlavná 68, 040 01 Košice
Tel.:055/6250 151, sima39@hotmail.com

Centrum Návrat Banská Bystrica

Komenského 21, 974 01
Banská Bystrica
tel./fax: 048/4143 897, navratbb@changenet.sk

Centrum Návrat Žilina

Predmestská ulica 24, 010 01 Žilina /2.posch./
tel./fax: 041/7234 273, 0907 517 626
navratza@changenet.sk

**Za finančný príspevok
na vydanie príručky
ďakujeme
Kontu Orange,
neinvestičnému fondu.**

konto orange